

AERE PERENNIVS

Verslagen en Mededelingen uit het
Medisch-Encyclopaedisch Instituut van de Vrije Universiteit

No. 3 - maart 1971

**Uitgave van het
Medisch-Encyclopaedisch Instituut
van de
Vrije Universiteit
van der Boechorststraat 7
Amsterdam - Z.
Telefoon 020-482701**

Redactie: Prof. Dr G.A. Lindeboom

**Voor inlichtingen omtrent eventuele
toezending wende men zich tot de
redactie.**

Verslagen van bijeenkomsten der
Medisch-Historische Club.

1. 12de vergadering, 18 October 1969.

Dr Dr Marielene Putscher (Keulen)

Omne vivum ex ovo

Omne vivum ex Ovo - the egg as origin of all life. Hermapolis in Egypt is the place where this cosmogony came into existence. Over India, Greece and Western Europe the myth of the egg remained consistent in its allegory:

The bird's egg laid into the swamps; the egg of the divine wind Amnum, Asklepios holding the egg in his hand; the egg laid into the ashes of the altar: Revival, Birth and Reincarnation. Down to Aristoteles reaches the spread of allegories. The mainstay of the medieval theory however is Ovid. The shell stands for firmament, the thin membrane for air, the white of the egg for water and the yolk for earth.

At the end of the 15th century this comparison is reversed: the shell is the earth, the yolk is fire. Mixed up with the old idea of the inborn heat (calor innatus) this means the beginning of a new realism replacing the allegory. But relevant remains the question: What does the egg produce? Life? Then with that the evil. There is the story of a maid breaking an egg and finding a human head with snake hair. Reality and imagination amalgamate in legend and only "the egg of the philosopher" remains the egg of Ovid as symbol of the cosmos.

The Renaissance brings up the question to what extent the myth of the egg conveys religious thoughts and only Harvey

blazed the trail for posterity to prove that all life derives from life. Finally the new question will be asked: Where does the egg come from ?

(Verschijnt uitvoerig in Sudhoffs Archiv.)

Aanwezig 17 personen.

2. 13de vergadering, 17 Januari 1970.

Dr W.A.H. van Wylick (Hilversum)

Röntgens jeugd en zijn latere betrekkingen
met Nederlandse geleerden.

In een boeiend betoog besprak Dr van Wylick een aantal bijzonderheden uit de jeugd van Röntgen, zijn school- en studietijd, en hield zich daarna uitvoerig bezig met de contacten die hij had met de hoogleraren Gunnung, Lorentz en Kamerling Onnes. In zijn dankwoord wees de voorzitter op het belangrijke proefschrift dat Dr van Wylick aan Röntgen gewijd heeft (1967), waarmede hij veel succes heeft gehad. Hij is geleidelijk de beste kenner van het leven van Röntgen geworden en ook Curator van het Röntgen Museum in Lennep, de geboorteplaats van Röntgen.

Vervolgens deed Dr Bánki nog een vrije mededeling over medici uit het geslacht Hemsterhuis, over een conflict inzake de ontleding van een orang-oetang door Petrus Camper, waarbij de wijsgeer Hemsterhuis betrokken was.

Aan het begin herdacht de voorzitter in enkele gevoelvolle woorden het overlijden van Dr J. J. Nierstrasz, die op 18 December 1969 uit dit leven scheidde, en de vergadering nam enkele ogenblikken van stilte in acht.

Aanwezig 18 personen.

3. 14de vergadering, 18 April 1970.

Dr A.M.Luyendijk-Elshout (Oegstgeest)

Frederik Ruysch en de dood. De allegorische betekenis van een Amsterdamse verzameling naturaliën en anatomische praeparaten.

De preparaten verzameling van Frderik Ruysch (1638 - 1731) heeft behalve een wetenschappelijke ook een duidelijk allegorische betekenis. Bezien door het oog van een kunst-historicus komen verschillende facetten naar voren die het typisch zeventiende eeuwse karakter van de verzameling duidelijker doet uitkomen.

Frederik Ruysch was een anatoom van groot formaat, die door zijn fabuleuze injectie-techniek de kennis van de bouw van het vaatstelsel aanzienlijk heeft uitgebreid. Aanvankelijk werd hij opgeleid voor apotheker, maar na zijn studie in de geneeskunde te Leiden, waar hij de anatomie van Johannes van Horne (1621-1670) leerde, werd hij aangesteld in 1666 tot praelector der anatomie bij het Amsterdams Chirurgijnsgilde. Ook werd hem al spoedig de opleiding der vroedvrouwen toevertrouwd en in 1679 werd hij "doctor van het gerecht". Deze functies hebben hem veel materiaal voor zijn anatomische verzameling bezorgd.

Zijn spectaculaire vriendschap met Peter de Grote, zijn relaties met Herman Boerhaave, Sibylle Merian en andere vooraanstaande natuuronderzoekers hebben in belangrijke mate er toe bijgedragen, dat zijn naam over de gehele wereld bekendheid verwierf. Maar het meest van alles sprak zijn verzameling tot het nageslacht.

Een groot deel van zijn collectie werd verkocht aan Czaar Peter en bevindt zich nog thans in de galerij van de kunst-

kamer te Leningrad. In 1928 publiceerde Giacomo Leopardi in de Operette Morali van Alexandro Donato nog een samenspraak van Frederik Ruysch en zijn mummies.

In 1947 publiceerde de conservator van de kunstkamer, W. W. Ginzburg, een uitvoerig verslag over de toestand van de collectie.

De anatomische verzamelingen, die Ruysch in de vorm van "Thesauri" publiceerde, veranderden in de loop van de jaren van karakter. Aanvankelijk waren het alleen droge preparaten, die, beladen met vanitas-symbolen (kaarsjes, bloemen, kralensnoeren) en stichtelijke spreuken stonden opgesteld. Maar de latere collecties zijn overwegend in fiolen met alcohol bewaard, soms met een droog preparaat op het deksel. Deze hebben een meer wetenschappelijk karakter.

De prenten, die deze collectie sieren, vertolken het vanitas mundi thema zoals dit in de Nederlandse iconografie sinds het einde van de zestiende eeuw regelmatig wordt aangetroffen. Vooral de figuren van Heraclitus en Democritus worden herhaaldelijk door respectievelijk wenende of lachende skeletten uitgebeeld. Deze Jantje lacht- Jantje huilt figuren zijn zeer bekend uit de schilderkunst (Bankert, 1967) en uit de 17de eeuwse toneelliteratuur (van Gils, 1917).

Ruysch trachtte de Dood liefelijkheid en elegantie te verlenen, hij was er van overtuigd dat aan zijn preparaten niets dan de ziel ontbrak. Vooral de in kanten mouwtjes gehulde kinderarmpjes en kinderhoofdjes met kanten mutsjes en glazen ogen hebben diepe indruk op de bezoekers van het kabinet gernaakt. Nog thans kunnen wij een indruk krijgen van deze fraaie specimina door het werk van zijn

leerling B. S. Albinus, dat zich in de monumentale kast, vervaardigd door Daniel Tengnägel, in het Anatomisch Laboratorium te Leiden bevindt. ¹⁾

Nadat de voorzitter Mevrouw Luyendijk bedankt had voor haar fraaie voordracht, maakte hij melding van het recente overlijden van de bekende medisch-historicus Charles D. O'Malley, die o. a. een monumentale biografie over Vesalius heeft geschreven.

Vervolgens deed Dr Wittop Koning mededeling van het onderzoek van de (steenharde) inhoud van een oud, 17de eeuws zalfpotje, dat in Graft (N-H) in de grond gevonden was. Hij heeft daarin o. a. calcium, lood en aluminium aangetoond.

Aanwezig 20 personen.

4. 15de vergadering, 3 October 1970.

Dr J. Z. Bowers (New-York)

Dutch Medicine in Feudal Japan.

Op de 15de vergadering sprak Dr John Z. Bowers, president van de Josiah Macy Jr Foundation te New York, over het bovenstaande onderwerp. Dr Bowers, die in 1949 voor het eerst in Japan was in verband met een officiële opdracht tot een studie over de slachtoffers van de atoombommen op Hiroshima en Nagasaki, is later gedurende twee jaar als gasthoogleraar werkzaam geweest in de Medische Facul-

1) De voordracht is als artikel verschenen in JAMA, 6 Apr. 1970, vol. 212, no. 1, p. 121-126 getiteld: "Death Enlightened. A Study of Frederick Ruysch".

teit van de Universiteit te Kyoto in Japan. Hij heeft de ontwikkeling van de invloed der Westerse geneeskunde in dit land uitvoerig bestudeerd.

Zeer lange tijd is de Japanse geneeskunst geheel gebaseerd geweest op de Chinese, de z. g. Kampō. Dit heeft officieel tot 1870 geduurd.

Het eerste contact met het Westen kwam in 1542 tot stand, toen de Portugezen een nederzetting in Japan vestigden. Op geneeskundig gebied hebben zij echter weinig ingebracht, aangezien de missionarissen (Jezuiten, o. a. Franciscus Xaverius) zich niet met medische aangelegenheden inlieten. Uit afkeer van het christendom werden de Portugezen echter na ongeveer een eeuw uit het land uitgewezen, toen Japan zich van het Westen afsloot: Sakoku, 1641.

Van toen af werden alleen Nederlanders uit handelsdoel-einden toegelaten. Het zijn dan ook vooral Nederlandse en Duitse geneeskundigen geweest, die in dienst der Oost - Indische Compagnie stonden, welke de Westerse inzichten op medisch gebied in Japan hebben geïntroduceerd. Plaatselijk ging deze invloed vrijwel uitsluitend uit van het kunstmatige, door een ophaalbrug met het vaste land verbonden eilandje Deshima (Decima of Dejima), gelegen in de baai van Nagasaki. Wel ondernam de opperkoopman ééns per jaar een z. g. hofreis naar de keizer in Yedo (Edo), waarbij hij veelal in zijn gevolg de arts of chirurgijn medenam.

De eerste Westerse arts op Deshima was de Duitser Caspar Schamberger (1649-50). Daarna werkten er o. a. Daniel Busch (1662-65) en de Nederlander Willem ten Rhijne (1674-76), welke de lepra beschreef, alsmede de techniek van ~~acupunctuur~~ en moxabustie (een vorm van cauteriseren).

Hij gaf lessen in de ontleedkunde aan chirurgijns, en maakte enkele hofreizen mede ; schreef later een boek over zijn bevindingen op medisch gebied in Oost-Indië en Japan.

(Excerpta ex observationibus Japonicis de fructice thee, cum fasciculo rariorum plantarum ab ipso in promontorio Bonae Spei et Sardanha sinu anno 1673 collectarum, atque demum ex India anno 1677 in Europam ad Jacobum Breyonium transmissarum Danzig 1678). (zie Biographisches Lexicon der hervorragenden Aerzte, 4, 787).

Belangrijk werk heeft ook de Duitser Engelbert Kaempfer gedaan, die voorgaf een Hollander te zijn en van 1690 - 92 in Japan werkte. Hij schreef later een boek over Japan en zijn geschiedenis, getiteld : Amoenitatum exoticarum politico-physico-medicarum fasciculi V, Lemgo 1712. (zie Biographisches Lexicon der hervorragenden Aerzte, 3, 480, in 1727 in het Engels en in 1774 in het Duits).

Het anatomisch onderwijs werd lang bemoeilijkt doordat in Japan in verband met Boeddhistische opvattingen de sectie van lijken verboden was. Zo nu en dan werd een lijkopening toegestaan, maar dan voornamelijk ter verkrijging van gal, die als een belangrijk medicijn werd beschouwd. In 1774 verscheen een uit het Nederlands in het Japans vertaald leerboek der ontleedkunde, de Kaitai Shinshoh ("Nieuw Boek over de Anatomie").

Intussen ontstonden er scholen voor het leren van Nederlands in Nagasaki en Edo. Als vertalers traden op Maeno Ryōtaku en Ingita Gempaku. De laatste schreef later, dat zijn belangstelling voor de Nederlandse taal en de geneeskunde was gewekt door het bijwonen van een lijkopening, onder leiding van Yamawaki Toyo, die als eerste een ob-

jectieve sectie liet verrichten door een "eta", toen hij de Chinese Kampō-theorieën was gaan wantrouwen. Hij legde zijn waarnemingen vast in een atlas (Zōshi).

In de tijd van het verschijnen van bovengenoemde "Kaitai" was C. P. Thunberg als medicus werkzaam in Japan; hij had ook in Holland gestudeerd. Tengevolge van die publikatie bloeide de Westerse wetenschap, de Rangaku op. Deze werd voorts bevorderd doordat vertalingen verschenen van het chirurgieboek van Laurens Heister¹⁾ (wrsch. Institutiones chirurgicae etc. Nunc demum post aliquot edit. german. lingua evulgatas, in exterorum gratiam latine publ. 2 parts. Cum fig. Amstelaedami 1739. Zie Bibliotheca Medica Neerlandica, p. 292), en van een werk over de inwendige geneeskunde van Johannes de Gorter (wrsch. Praxis medicae systemata. Harderovici 1750. Zie Bibliotheca Medica Neerlandica, p. 174).

In 1823 kwam Philip Franz Balthasar von Siebold (1796-1866) naar Japan in opdracht van de Gouverneur Generaal in Batavia. Hij verbleef zes jaar op Deshima en doceerde er o. a. de praktijk der geneeskunde. Von Siebold kreeg toestemming ook patienten in Nagasaki te bezoeken. Hier begon hij de eerste georganiseerde opleiding in Westerse geneeskunde. Hij demonstreerde patienten, en deed dan kleine chirurgische en obstetrische ingrepen. Zijn studenten moesten een soort scriptie maken in het Nederlands.

1) Dit was oorspronkelijk in het Hoogduits verschenen te Neurenberg in 1718, onder de titel: Chirurgie, in welcher alles, was zur Wund-Arzney gehört, nach der neuesten und besten Art abgehandelt werd.

Hij vertrok in 1829. Documentatie van zijn Japanse ervaringen kwam in Leiden tot stand, neergelegd in: Nippon, Archief zur Beschreibung von Japan (in Nieuw Nederlands Biografisch Woordenboek, V, p. 732, niet aanwezig in de Bibliotheek der "Maatschappij"). In 1830 werd hij uit Japan verbannen, omdat hij van spionage werd verdacht. De Japanse geografie was op regeringsvoorschrift een gesloten boek en Von Siebold had aftekeningen van kaarten bemachtigd. Vele jaren later, in 1859, kwam Von Siebold op eigen initiatief opnieuw naar Japan, om er tot 1863 te blijven. (Hij oefende de medische praktijk uit, vulde zijn ethnografische verzameling aan, en hield lezingen).

In 1854 werd Japan voor het Westen geopend door toedoen van de Amerikaan Matthew Perry, een commodore; Japan wilde toen een eigen zeemacht opbouwen en zich meer op het Westen oriënteren. Zodoende verzocht de Shōgun de Nederlandse regering hulp voor het onderwijs in de Westerse geneeskunde. Hiertoe werd op voorstel van W. J. C. Ridder Huysen van Kattendijke aangewezen Jhr. Johannes Lydius Catherinus Pompe van Meerdervoort (1829-1908), die op 22 September 1857 op Nagasaki voet aan wal zette. Zonder enige voorafgaande ervaring op het gebied van het medisch onderwijs heeft deze jonge medicus in een vijftal jaren een grote groep Japanners tot Westers arts weten op te leiden en aldus een geheel nieuwe periode in de ontwikkeling der Japanse geneeskunst ingeluid.

Hij had het voordeel assistentie te krijgen van een Japanner, die zowel van de Chinese als van de Westerse geneeskunde (enige) kennis had: de 25-jarige Rajōjun. Nauwelijks twee maanden na zijn aankomst, en wel op 12 Novem-

ber 1857 begon Pompe van Meerdervoort met zijn lessen aan 12 Japanse studenten; hun aantal liep spoedig op tot 40. Hoewel hij onmiddellijk om een lijk verzocht voor het onderwijs in de anatomie, werd aan zijn verzoek pas twee jaar later, op 9 September gevolg gegeven. Tot zolang heeft hij zich met tekeningen en afbeeldingen moeten behelpen.

Pompe ontplooidde ook grote activiteit om te komen tot de stichting van een academisch ziekenhuis; dit kwam in 1861 tot stand, en werd "Yojosho" genaamd (zorg-voor-leven-plaats).

Uiteraard vormde de overdracht der leerstof in verband met taalmoeilijkheden een groot probleem. De in het Nederlands gedicteerde colleges werden in die taal door Matsumoto opgeschreven en vertaald door een "Scriba" (geen medicus). Bovendien begon Pompe Japans te leren en waren de studenten verplicht Hollands te leren, zodat ze deze taal konden lezen en ook het gesproken woord konden begrijpen.

Pompe doceerde de basisvakken en de gehele geneeskunde, dus natuurkunde, scheikunde, anatomie, geneeskunde, therapie en verbandleer, terwijl hij ook onderwijs aan het ziekbed gaf. Ook bezocht hij met studenten daartoe aangevozen patienten thuis. Aanvankelijk alleen in rijke families, maar na protest mocht hij ook armen behandelen. Tenslotte kon hij in October 1862 aan niet minder dan 61 studenten een artsdiploma uitreiken. Een maand later, November 1862, vertrok hij om door Baudin te worden opgevolgd.

Op het gebied van de geneesmiddelen-leer werd een bij-

drage geleverd door Eijkman ¹, die een farmacopee deed verschijnen (1882).

In aansluiting hierop besprak dr Bowers nog nader de acupunctuur, die ook thans nog zeer verbreid is in Japan.

In de discussie, die op de voordracht van dr Bowers volgde, wees dr de Moulin erop dat na het vertrek van Pompe van Meerdervoort nog verscheidene Nederlandse artsen in Japan werkzaam zijn geweest: Baudin, Gratama, Ermerins, van Mansvelt, van Leeuwen van Duivenbode, Geerts (chemicus), Beukema, Plugge (chemicus), J. F. Eijkman (samensteller van de eerste Japanse pharmacopee).

Dr de Moulin toonde een diapositief van het titelblad van de eerste anatomische atlas in het Japans: Ihan Teikō-Zu door Shinsai Udagawa, 1808. De tekenaar, Reikyō Arei, blijkt duidelijk geïnspireerd te zijn door het titelblad van de Nieuw-hervormde Anatomie van Steven Blankaart, 1686.

Van de hand van Dr J. Z. Bowers verschenen:

Medical Education in Japan. From Chinese to Western Medicine. Harper & Row, New York, Evanston and Cy., London, 1965.

Western Medical Pioneers in Feudal Japan. Published for the Josiah Macy Jr Foundation by the Johns Hopkins Press, Baltimore and London, 1970.

Aanwezig 20 personen.

1) Een broer van de beroemde Nobelprijs winnaar Christiaan Eijkman.

Symposium Internationale Academie voor de geschiedenis
der geneeskunde.

Van 28 - 30 Juli 1970 hield de "International Academy of the History of Medicine" te Londen een symposium over de ontwikkeling van de basis-wetenschappen van de 17de tot de 20ste eeuw en hun invloed op de klinische geneeskunde ("The development of the basic science from the 17th to the 20th century and their influence on clinical medicine").

Er stonden 21 voordrachten, van ongeveer een half uur op het programma, maar enkele sprekers waren door ziekte, ongeval of anderszins verhinderd. Er waren verscheidene bijdragen, die algemene aspecten ontwikkelden, terwijl anderen zich tot een klein onderdeel beperkten. Tot de laatste behoorde bijvoorbeeld Prof. H. Michler's bespreking van de scoliose-theorie van Morgagni in zijn De Sedibus en die van Prof. M. Florkin (Luik) over de ontraadseling van de biochemische stoornis bij megaloblastische anaemie. Prof. R.H. Shyrock (U.S.A.) besprak de medische bacteriologie vóór 1860, waarbij onze Antoni van Leeuwenhoek wellicht iets meer aandacht had kunnen krijgen, al heeft hij geen verband tussen door hem waargenomen bacterieën en ziekten verhaald. Het Nederlandse hart werd gestreeld door Dr J. Z. Bowers, die sprak over "the development of the basic medical sciences in Japan (Rangaker, literally: Dutch study)".

Prof. A. Debus (U.S.A.) sprak over "traditie en vernieuwing in de geneeskunde der Renaissance (de Paracelsisten en de Galenisten)". Hierbij sloot goed aan mijn bijdrage over: "Boerhaave's impact on the relation between medicine and chemistry". Prof. Erna Lesky (Wenen) hield een fraaie, boeiend voorgedragen voordracht over de bijdragen

van het Wener serologische speurwerk tot de ontwikkeling van de klinische geneeskunde rond 1900. Ook in haar lezing werd het verschijnsel besproken, dat het laboratorium in het ziekenhuis werd gefncorporeerd en tot een klinisch laboratorium evolueerde, welke gelukkige ontwikkeling thans, hier en daar, een regressie dreigt te ondergaan.

Het congres, waaraan ongeveer 30-35 academie-leden deelnamen en dat ook door enkele gasten werd bijgewoond, werd gehouden in het bekende "Wellcome Institute of the History of Medicine", Euston Road 183. Dit instituut leent zich uitstekend voor een symposium met een dergelijk aantal deelnemers. In de "Sir William Osler room" waar o. a. alle drukken van diens bekende leerboek Principles of Medicine voorhanden zijn, werd dagelijks een voortreffelijke buffet-lunch geserveerd. Men was er overigens volop bezig met het aanbrengen van vernieuwingen. In de -zo rijke en ruime- bibliotheek was een tentoonstelling over "Charles Dickens en de geneeskunde" te bezichtigen. Dat de dikke, slaperige bediende van de "Pickwick"-club er niet figureerde, die de naam gaf aan het "Pickwick-syndroom" was voor een clinicus een klein gemis. In het gebouw van de Royal Society werd in een eerbiedwaardige zaal, waar vele oud-presidenten van dit genootschap op het gezelschap neerzagen, een maaltijd aangericht. In de plaats van de, in het voorjaar overleden, president Prof. Dr Charles D. O'Malley, werd Dr F. N. G. (Noël) Poynter gekozen. Tot vice-presidenten werden benoemd C. Coury, G. A. Lindeboom, G. Preumder en G. Rosen. Prof. Lesky werd benoemd tot secretaris-generaal.

Besloten werd het volgend academie-symposium (het vorige was in 1967 te Luik gehouden) in 1973 te doen plaats vinden

in Wenen, met als thema :De invloed van de Weense geneeskunde op andere landen, en omgekeerd. (In 1972 zal te Londen het internationale congres voor de geschiedenis der geneeskunde worden gehouden). De gehouden voordrachten zullen in een monographie wereldkundig worden gemaakt.

Tenslotte zij vermeld, dat de Pergamon Press het Academie-tijdschrift Clio Medica, gedurende 5 jaar door haar voortreffelijk uitgegeven, na 1 Januari 1971 niet langer wil uitgeven, zodat naar een andere uitgevers-maatschappij dient te worden om gezien.

Het aantal leden der Academie is vastgesteld op 50. Daarnaast kent ze corresponderende leden, waarvan de lijst ongeveer eenzelfde aantal bedraagt.

L.

European Council for the History of Medicine.

Op 29 Juli 1970 vond, tijdens het Academie-Symposium, de oprichtings-vergadering van deze Raad plaats. Door een misverstand werd deze niet bijgewoond door ondergetekende. In het bestuur kregen onder andere zitting Prof. Belloni (Milaan), Prof. Steudel (Bonn) en Lindeboom, terwijl Dr (Noël) Poynter als secretaris-generaal optreedt. Deze Raad zal in wezen een adviserende functie hebben ten aanzien van door het "Wellcome Institute of the History of Medicine" te verstrekken subsidies.

Deze subsidies kunnen worden verstrekt aan instituten, die bijv. de catalogisering van manuscripten ter hand willen nemen, of aan jongere personen, die voor een medisch-histo-

rische studie een keus (scholarship) wensen voor bezoek aan een buitenlands medisch-historisch instituut.

Aanvragen kunnen worden gericht tot de bovengenoemde secretaris-generaal, die directeur is van het "Wellcome Institute".

De Council zal volgend jaar weer bijeenkomen.

L.

Dr J. V. Meininger wetenschappelijk hoofdmedewerker aan het Instituut.

Op 1 januari 1971 trad Dr J. V. Meininger als deeltijds wetenschappelijk hoofdmedewerker toe tot de staf van het Instituut.

Dr Meininger, die de gehele woensdag aanwezig zal zijn, is vroeger huisarts geweest te Rotterdam (1951 - 63). Hij promoveerde op 12 januari 1958 te Leiden tot doctor in de geneeskunde op een proefschrift getiteld: De patient en zijn geneesheer. (Promotor Prof. Dr E. A. D. E. Carp)

Van oktober 1963 tot oktober 1970 was hij secretaris van de Geneeskundige Raad der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

Sinds 1 oktober 1970 is hij wetenschappelijk hoofdmedewerker aan het Instituut voor Sociale Geneeskunde te Utrecht.

Eén der taken, welke Dr Meininger op zich genomen heeft, is het verzamelen van biografische gegevens van Nederlandse artsen. Ieder, die een bijdrage kan leveren omtrent minder bekende figuren uit het verleden, wordt dringend verzocht zich hiertoe met hem in verbinding te stellen.

British Society for the History of Medicine

Op 2 Juni 1965 is in het gebouw van de "Royal Society of Medicine" de Engelse vereniging voor de geschiedenis der geneeskunde (British Society for the History of Medicine)¹⁾ geïnstalleerd. De voornaamste aanleiding tot deze gebeurtenis was de behoefte te geraken tot een duidelijke vertegenwoordiging in de, in 1921 opgerichte, "International Society for the History of Medicine", die het internationale congres voor de geschiedenis der geneeskunde organiseert. De thans opgerichte vereniging heeft een uitgesproken integratieve bedoeling.

Er zijn in Engeland namelijk verschillende organen, die zich in het bijzonder met de geschiedenis der geneeskunde bezighouden. In de vijf, aan de oprichting dezer vereniging voorafgaande, jaren heeft de Faculty of the History of Medicine and Pharmacy van de Worshipful Society of Apothecaries of London een opmerkelijke activiteit ontwikkeld teneinde te komen tot een coördinatie en integratie van werkzaamheden. Immers er bestond al een Scottish Society for the History of Medicine; dan was er nog de desbetreffende sectie van de Royal Society of Medicine, en tenslotte de Osler Club. Vertegenwoordigers van deze vier organisaties namen deel aan de oprichting van de nieuwe vereniging.

In de, op de 2de Juni 1965 gehouden vergadering, aanvaarde constitutie werd als eerste punt genoemd de representatie op nationale schaal van de diverse verenigingen en groepen, die bezig zijn op het gebied van de geschiedenis der geneeskunde.

1) Zie: Medical History IX (1965), p. 390.

Het tweede artikel omschrijft de taak van dit nationale lichaam: het bevorderen, organiseren of subsidiëren van activiteiten in verband met de geschiedenis der geneeskunde, op nationaal niveau, en het onderhouden van betrekkingen met verwante organisaties, zoals de British Society for the History of Science.

In de overige artikelen wordt het Bestuur geregeld, waarin de nodige ere-functies reeds bezet zijn. De huidige president is de bekende Dr Douglas Guthrie.

Alleen personen met de Britse nationaliteit kunnen lid van de vereniging zijn. Haar orgaan wordt het sinds 1956 bestaande tijdschrift Medical History.

De oprichting van deze Britse vereniging voor de geschiedenis der geneeskunde vestigt als van zelf de aandacht op het feit, dat een gelijkwaardige organisatie in ons land ontbreekt. Deze heeft weliswaar in het begin dezer eeuw bestaan, doch is opgegaan in wat thans Het Genootschap voor Geschiedenis der Geneeskunde, Wiskunde en Natuurwetenschappen is. Dit Genootschap wordt met toewijding bestuurd en organiseert jaarlijks een tweetal twee-daagse vergaderingen op verschillende plaatsen in ons land. Het heeft echter jaren geleden de oprichting van secties afgewezen -wellicht om een zekere bloedaarmoede van de algemene vergaderingen te voorkomen. Daardoor echter scheidt het niet de gelegenheid voor de beoefenaars van de geschiedenis der geneeskunde om in engere zin als vakbroeders samen te komen. Toch is dit laatste beslist nodig, wil de -bij ons schaars beoefende- wetenschap van de geschiedenis der geneeskunde, die op zich zelf een bijna onafzienbaar veld bestrijkt, zich ten onzent beter en gunstiger kunnen ontwikkelen. Ook de omstandigheid, dat de vertegen-

woordiging naar de Internationale Vereniging voor de Geschiedenis der Geneeskunde vanuit een "gemengd" Genootschap geschiedt, is weinig bevredigend.

Een en ander geeft te denken, en werpt de vraag op, of het langzamerhand, in verband met de belangen van de wetenschap der medische historie, geen tijd wordt te geraken tot een specifieke formatie, welke zich uitsluitend aan de bevordering van die wetenschap wijdt.

Er is, dunkt me, toch een organisatie-vorm en wijze van vergaderen te bedenken, waarbij het Genootschap niet behoeft te lijden, en de historia medicinae toch gediend is.

L.

Naschrift

In The Lancet 1969 (I), no. 7590, p. 375 breekt de voorzitter van de "Faculty of the History of Medicine and Pharmacology" een lans voor :

DIPLOMA IN THE HISTORY OF MEDICINE

SIR,—This society has decided to establish a diploma in the history of medicine, and to organise a course of instruction leading to examination for such a diploma. The course would be organised by the society's faculty of the history of medicine and pharmacy, from which the teachers would be drawn. A resolution, passed unanimously at the general assembly of the International Society of the History of Medicine, held during its congress in Sienna in September, 1968, urged that a course in medical history ought to be a regular part of the curriculum in all medical schools and that these courses should be conducted by qualified medical teachers. Britain is one of the few countries in the world where such courses are not already established—in Germany there are 18 full-time professors in the subject—and it is hoped that the new diploma may prove a useful and popular contribution towards improving the situation.

The Worshipful Society
of Apothecaries of London,
London E.C.4.

W. S. C. COPEMAN
Chairman, Faculty of the History
of Medicine and Pharmacy.

Museum

Hoewel wij ons bewust zijn, dat de naam "museum" voor onze zeer bescheiden verzameling van oude voorwerpen op het gebied der geneeskunde wel wat hoog gegrepen is, willen we toch niet nalaten gewag te maken van de uitbreiding van onze collectie.

1) Drs G. Jansen, die van 1959 tot 1970 als zendingsarts te Madwaleni in de Transkei, Zuid-Afrika, werkzaam is geweest, bracht voor ons mee uit Bomvanaland een drietal voorwerpen:

1. twee versierde flesjes, die met bepaalde medicijnen gevuld, om de hals worden gedragen om hoofdpijn en psychische klachten te voorkomen;
2. een amulet, die jonge Bantoe-vrouwen om de hals dragen om ziekten bij hun babies te voorkomen;
3. een kalebas, waarin medicijnen worden bewaard om een bepaalde vorm van bezetenheid, de amafufanuana, te bestrijden.

2) Van Zr W. van Bokhorst kregen wij ten geschenke een z.g. croup-ketel, [†] 60 jaar oud, blijkbaar voor kinderen bedoeld om te "stomen" en met de mogelijkheid om opgeloste medicijnen te verstuiven; in zekere zin een voorloper van de moderne verstuivers.

3) Aangekocht werd een tinnen clysteerspuit. De inhoud is [†] 500ml. Op de tinnen afsluitdop is een 3 gegraveerd, vermoedelijk de aanduiding van een opvolgende reeks in grootte waarin de spuit te verkrijgen was. Het holle houten handvat en de steel van de zuiger is afsluitbaar met een houten dop met schroefdraad. Hierin kan de afschroefbare canule worden opgeborgen. Het reservoir en de canule zijn versierd

met een rand van schuin geplaatste streepjes.

Met de verrijking van onze collectie, vooral op het gebied van de primitieve geneeskunde, zijn wij zeer gelukkig. Wij danken Drs Jansen en Zr van Bokhorst dan ook van harte voor het royale gebaar.

Amsterdam, februari 1971.

Franse vertaling van de Fabrica van Vesalius.

Op de laatste vergadering van de Medisch-Historische Club (23 januari 1971) werd aan de aanwezigen, behalve een aantal overdrukken, ook ter hand gesteld drie katerntjes bevattende de eerste 40 bladzijden - overigens de enige, die gedrukt zijn - van een Franse vertaling van Andreas Vesalius' beroemde werk: De humani corporis Fabrica libri septem, naar de tweede druk van 1555.

De Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem en het Genootschap voor Natuur- Genees- en Heelkunde te Amsterdam had in de twintiger jaren dezer eeuw tot deze uitgave besloten, waarschijnlijk op voorstel van Prof. Dr G. van Rijnberk. De vertaler was Prof. Dr J. E. Verschaffelt (1870 - 1955), die in 1914 benoemd was tot hoogleraar in de natuurkunde aan de Universiteit van Brussel, doch bij de sluiting dezer universiteit ten gevolge van Wereldoorlog I tijdelijk naar Nederland terugkeerde.

Voorzover ik kan nagaan, werd hij in 1923 hoogleraar aan de Universiteit in zijn geboortestad Gent. In 1940 ging hij met emeritaat. Hij was geen medicus, doch een fysicus met een grondige klassieke vooropleiding.

De tekst is gedrukt op handgeschept, niet bijgesneden papier met watermerk Van Gelder Zonen (40 x 27,5 cm), en met dezelfde letter gezet als de Fabrica van 1555.

De druk vond in 1924 plaats. Vanwege de hoge kosten werd de uitgave niet voortgezet.

Zie:

Harvey Cushing. A Bio-Bibliography of Andreas Vesalius, second edition, Archon Books - Hamden (Conn.) - Londen, 1962, p. 94-95.

L. Elaut. De Franse vertaling van Vesalius' Fabrica door J. Verschaffelt. Scientiarum Historia 7, 156-162, 1962.

Voor personalia omtrent Jules Emile Verschaffelt zie : Sartonia, tijdschrift van het Museum voor de geschiedenis van de wetenschappen der Rijksuniversiteit te Gent, no. 10, mei 1970.

Personen, die op het bezit van een exemplaar prijs stellen, kunnen dit schriftelijk aanvragen bij ondergetekende. Men zal dan echter wel, na voorafgaande afspraak, dit dienen af te halen aan het Instituut.

G. A. Lindeboom

INHOUD

	pag.
Verslagen van de bijeenkomsten der Medisch-historische Club	
1. 12de vergadering 18 oktober 1969 (Dr Dr M. Putscher)	1
2. 13de vergadering 17 januari 1970 (Dr W.A.H. van Wylick)	2
3. 14de vergadering 18 april 1970 (Dr A.M. Luyendijk-Elshout)	3
4. 15de vergadering 3 oktober 1970 (Dr J. Z. Bowers)	5
Symposium International Academy of the history of Medicine (G.A.L.)	12
European Council for the History of Medicine (G.A.L.)	14
British Society for the History of Medicine (G.A.L.)	16
Museum - de Franse vertaling van de "Fabrica"	19